Redactiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Brașovŭ, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena *R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg*; în Budapesta: *A. V. Goldberger, Eckstein Bernat*; în Frankfurt: *G. L. Daube*; în Hamburg: *A. Steiner*.
Prețulŭ inserțiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care ḑi
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Brașovŭ:
a administrațiune, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și inserțiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 71. Brașovŭ, Vinerĭ, 2 (14) Aprilie 1893.

Nou abonamentŭ
la
GAZETA TRANSILVANIEI

Cu 1 Aprilie 1893 st. v.
s'a deschisŭ nou abonamentŭ, la care învitămŭ pe toțĭ amicii și sprijinitorii fóiei nóstre.

Prețulŭ abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria:

pe unŭ anŭ . . . . 12 fl.
pe șése lunĭ . . . . 6 fl.
pe trei lunĭ . . . . 3 fl.

Pentru România și străinătate:

pe unŭ anŭ . . . . . 40 francĭ
pe șése lunĭ . . . . . 20 „
pe trei lunĭ . . . . . 10 „

Abonamente la numerele cu data de Duminecă:

Pentru Austro-Ungaria:

pe unŭ anŭ . . . . 2 fl.
pe șése lunĭ . . . . 1 fl.

Pentru România și străinătate:

pe unŭ anŭ . . . . 8 francĭ
pe șése lunĭ . . . . 4 „

Abonarea se póte face mai ușorŭ prin **mandate postale.**

Administrațiunea
„Gazetei Transilvaniei“.

Istoricii românĭ

Clainŭ, Șincai, Bărnuțiu, Laurianŭ, Ilarianŭ și Hurmuzachi despre unirea cu Biserica Romei, și despre folósele unirei.

(Fine.)

Sĕ ascultăm acum pe în vecĭ neuitatul **Bărnuțŭ**, acestŭ bărbatŭ predestinatŭ alŭ națiunei române, care în memorabilulŭ sĕu discursŭ dela 1848 este profeticŭ chiar și în cestiunile de unire.

Etă cum se esprimă dênsulŭ despre începutulŭ sclăviei Bisericei nóstre de Alba-Iulia în jugulŭ Bisericei catolice, și despre folósele politice ale unirei.

„Suptŭ înalta protecțiune a acestui Strigoniu fabrica Iesuiții diplome false, scotea rescripte dela Curte și bule dela Roma pentru nóua subprigonire a bisericei române sub titlu de Episcopatŭ alŭ Făgărașului, numai semplicitatea preoțilorŭ Românĭ apără demnitatea Mitropoliei Românilorŭ de n'a apusŭ cu totulŭ, **că nu luară întru nimicŭ atarĭ bule și rescripte** și continuară și după uniunea acésta, ca și înainte de ea a cântare în tóte bisericele române totŭ pe Archiepiscopulŭ lorŭ ca și mai înainte . . . . “

„Indată la începutulŭ Uniunei vedemŭ în Sinódele nóstre pe patrele reptore alŭ Iesuițilorŭ preșeḑêndŭ în loculŭ superitendentului reformatŭ și pe altŭ Iesuitŭ 'lŭ vedemŭ neîncetatŭ în cóstele Episcopului nostru priveghiându-lŭ ca pe unŭ făcĕtorŭ de rele. Acum spuneți-mĭ, ce diferință este între superitendentele de Tofeŭ și între iesuitulŭ Baranyi, care din amêndoi a fostŭ mai bunŭ pentru Românĭ? Indată după unire episcopulŭ catolicŭ din Alba-Iulia încalecă peste Archiepiscopulŭ nostru și-lŭ face Vicariu, 'lŭ înfruntă, 'lŭ dogenesce, 'lŭ visită până ce-lŭ scóte abia bula papei din 1721 ab omni admonitione, correptione visitatione a acelui episcopŭ din Alba-Iulia, ér Achiepiscopulŭ din Strigonŭ 'lŭ desbracă de demnitatea archiepiscopéscă și-lŭ face sufraganeu, și biserica nóstră o légă în jugŭ nou.... Cu șierbitutea acésta nouĕ se întroduce în clerulŭ românŭ unŭ șierbilismŭ nou împreunatŭ cu o îngâmfare mesaravere mai alesŭ în referență către cei neunițĭ, carĭ n'avea privilegiulŭ unițilorŭ. Acestŭ spiritŭ necuratŭ locuesce în mânăstirea din Blașiu supt călugărĭ: face advocatŭ de Iesuițĭ și pe unŭ Petru Arone, dă lucru de ajunsŭ episcopului Inocențiu și animoșilorŭ protopopĭ de atuncĭ: murindŭ călugării rĕmâne ereditate Capitulului succesoriu în tuncțiunile călugărilorŭ și de aci se străcura la Clerŭ. Episcopii, Capitululŭ, Protopopii și Vicarii lucră pe întrecute spre cea mai profundă durere a Clerului și a tótă națiunea, ca sĕ nu mai scape biserica română de subt acéstă tutelă rușinósă; fii nenorocițĭ! cine vĕ va apĕra, décă părinții voștri dau mâna cu străinii în contra vóstră? Ce ar ḑice episcopulŭ Inocențiu, când ar vedé, că acum n'are Iesuitismulŭ numai unŭ advocatŭ în biserica lui cea așerbită și sfâșiată de Iesuițĭ? Ce a păcătuitŭ biserica nóstră, — întrebămŭ noi cu episcopulŭ Inocențiu — décă cumva n'a pĕcătuitŭ unindu-se.... cu uniunea deodată a întratŭ o ură între Românĭ în aceste timpurĭ nefericite, nu postularețĭ (cerețĭ) ca sĕ descriu cum se certa fiiĭ cu părinții, cum se bătea frații cu frații fără sĕ scie pentru ce, cum se afurisea popii noștri unii pe alții . . . . cum întĕrîtau pe episcopii unițĭ și pe Călugărĭ ca sĕ facă prozelițĭ din Românĭ . . . . Atâtŭ erau de marĭ relele, care le suferia națiunea română în urma uniunei, încâtŭ încă pe la anulŭ 1735, așadér numai peste 35 de anĭ după făcuta uniune se plânge amarŭ Protopopulŭ unitŭ Nicora Beianulŭ către Episcopulŭ Inocențiu cu aceste cuvinte: „tare mĕ temŭ, că nu vomŭ avé altŭ folosŭ din unirea acésta, care o amŭ făcutŭ; ci vomŭ rĕmâné cu ura între frațĭ și cu mustrarea cugetului“. Nu multŭ după acésta altŭ protopopŭ predica în biserica acésta, că: **„i-au înșelatŭ pe Românĭ cu unirea“.** (Discursulŭ din 14 Maiu 1848 la Ilarianu Istoria Tom. II. pag. 323—325.)

Sĕ ascultămŭ acum pe învĕțatulŭ **Laurianu** despre folósele unirei:

„Pe lângă tóte aceste Decrete și Mandate imperiale, Guvernulŭ și Ordinele Transilvane sciură așa de bine sĕ întórcă lucrurile, ca Românii sĕ rĕmână totŭ în starea de apăsațĭ și despoiațĭ de drepturile cetățiane. După Decretele Imperiale trebuia ca între cele patru Religiunĭ primite, Catolică, Luterană, Calvină și Ariană, sĕ fiă o egalitate perfectă, persónele bisericescĭ sĕ se bucure totŭ de aceleașĭ scutirĭ și libertățĭ, laicii sĕ aibă totŭ aceleașĭ drepturĭ, după starea lorŭ de Nobilĭ, Liberĭ și Omagĭ (iobagĭ). Românii se numĕra acum între Catolicĭ, și trebuia atâtŭ în respectulŭ bisericescŭ, câtŭ și celŭ politicŭ, sĕ se împărtășéscă de tóte beneficiile, la care au dreptŭ Catolicii, dela Deregătoriile cele mai marĭ până la cele mai micĭ. Catolicii dobêndiră multŭ prin unirea Românilorŭ, căcĭ îșĭ înmulțiră numĕrulŭ în comparațiune cu celelalte secte, așa încâtŭ le întrecea pe tóte, — ei, cei ce supt Principii Calvinĭ avuseră numai douĕ bisericĭ publice în tótă țéra, și se reduseră la unŭ numĕrŭ atâtŭ de micŭ, încâtŭ mai în urmă, când se restabili Episcopatulŭ Catolicŭ sub Carolŭ și se introduse în Alba-Iulia Episcopulŭ Georgiu Martonfi, se afla în atare lipsă de Preoțĭ, încâtŭ Protopopulŭ Românescŭ, Petru din Daia, trebui sĕ servéscă oficiulŭ în limba Românéscă la altariulŭ celŭ mare în biserica catolică. — Dér Românii se socotiră numai ca înmulțitorĭ de numĕrŭ. — Dregătoriile politice în Transilvania se împartŭ după proporțiunea celorŭ patru religiunĭ, pentru esemplu la guvernulŭ provincialŭ unde suntŭ 12 Consiliarĭ, se punŭ câte trei din fiă-care religiune. In numele Românilorŭ se punŭ Ungurĭ Catolicĭ, — deóre-ce după dreptŭ, décă nu doi, celŭ puținŭ unulŭ ar trebui sĕ fiă Românŭ. Așa e cu posturile de secretarĭ, de Concepiștĭ etc.; așa e la Cancelaria aulică, așa e la Tribunalulŭ regalŭ, așa e la Tesaurariatŭ, așa e la șcóle, așa e la Deregătoriile din comitate și din scaune (districte), așa e la alegerea Deputațilorŭ . . . . .

„Românii afară de micile scutirĭ ale persónelorŭ bisericescĭ, nu dobêndiră nimica prin unire, ba încă și perdură. **Perdură independența lorŭ, ca Românĭ** și ca **religionarĭ de ritulŭ orientalŭ,** care o aveau ei mai înainte pe lângă tóte asupririle, ce întêmpinau din partea eterodoxilorŭ, perdură archiepiscopatulŭ, căcĭ acesta după unire se degradă la starea de simplu episcopŭ supusŭ censurei iesuițilorŭ și supremației archiepiscopului unguerescŭ; perdură chiar naționalitatea. Cei mai mulțĭ Românĭ, carĭ se înălțară cu încetulŭ din întêmplare . . . . la deregătorii mai înalte . . . . trecură dela legea și ritulŭ orientalŭ, la cea de ritulŭ occidentalŭ . . . . și se lăpĕdară de națiunea lorŭ“. (Magazinŭ istoricŭ Tom. III. pag. 326—328)

Sĕ vedemŭ acum, carĭ suntŭ părerile învĕțatului istoricŭ și a bunului Românŭ **Papiu Ilarianŭ.**

In discursulŭ sĕu despre viéța și activitatea lui George Șincai, Ilarianŭ ne spune, în modŭ destulŭ de clarŭ, că unirea Românilorŭ cu biserica Romei s'a făcutŭ numai promițêndu-se Românilorŭ drepturĭ politice egale cu Ungurii.

„Românii de aicĭ din Transilvania, ḑice dênsulŭ, călcațĭ deopotrivă în cele besericescĭ, politice și sociale, după căderea Transilvaniei sub casa habsburgică fură amăgițĭ prin promisiune de drepturĭ egalĭ cu Ungurii, a se unì cu biserica Romei.“

Ilarianŭ apoi ne arată, că toțĭ bărbații luminațĭ ai Românilorŭ au vĕḑutŭ într'o formă rĕulŭ fatalŭ causatŭ națiunei și bisericei nóstre prin unire.

„Din carĭ tóte se vede, că Șincai, ca și Klainŭ episcopulŭ, Klainŭ călugărulŭ, Petru Maiorŭ și toțĭ Blășianii luminațĭ din secululŭ alŭ XVIII, cunoscea totŭ rĕulŭ fatalŭ produsŭ prin Unire, nicĭ vedea altŭ lécŭ, deocamdată, spre a micșora séu alina rĕulŭ, decâtŭ stricta mărginire în cele patru puncte de nimenĭ înțelese.“

Apoi Ilarianŭ se întórce către Iesuiții românĭ de astăḑĭ cu cuvintele următóre:

„Voi Iesuițĭ românĭ dela Oradea-mare, dela Gherla, de ... și de aiurea, voi carĭ în aceste ḑile ale luminei și ale libertății cutezațĭ a îndemna pe Românĭ sĕ mérgă la sinodulŭ Catolicilorŭ din Pesta; voi carĭ mergețĭ cu cutezanța până a da Românilorŭ unițĭ numele străinŭ și urîtŭ de Catolicĭ, ca și cum a fi unitŭ în patru puncte cu catolicii ar însemna a fi catolicŭ, papistŭ adecă Iesuitŭ, voi carĭ prin acésta și alte asemenĭ **criminali apucăturĭ, cercațĭ a rumpe de totŭ o parte însemnată a Românilorŭ din corpulŭ celŭ mare alŭ națiunei,** — auḑițĭ pe profetulŭ Șincai și, până e timpŭ, convertiți-vĕ“ (Viéța și operele lui Georgiu Șincai, pag. 32—44)

Trecemŭ acum la unŭ altŭ bărbatŭ distinsŭ și înțeleptŭ alŭ națiunei române, la Br. **E. Hurmuzachi.**

Eudoxiu Hurmuzachi, în scrierea sa asupra istoriei bisericei române din Transilvania, ne arată, că unirea cu biserica Romei, chiar așa după cum o făcuse episcopulŭ Atanasie, este din punctŭ de vedere juridicŭ nulă și fără valóre, de ore-ce s'a făcutŭ fără vointa părțiĭ celei marĭ a clerului și fără scirea poporului, peste totŭ fără ca poporulŭ sĕ fi fostŭ instruatŭ asupra punctelorŭ acestei schimbărĭ de religiune.

„La sinodulŭ din 7 Oct. 1698 din Alba-Iulia, ḑice dênsulŭ, fură chemațĭ ce e dreptŭ deputațĭ din